

KÖRÖSY JÓZSEF

A magyar mult és a magyar tudomány haladó hagyományait a felzabradulás előtti időben Horthyék hivatalos történészei vagy elhallgaták, elzárták a nyilvánosság elől, vagy ha ez lehetetlen volt, igyekeztek saját érdekeiknek megfelelő formára gyúrní. Történelmünk nagyjainak hamis ábrázolása a fasiszta propaganda kipróbált eszköze volt.

A statisztika történetében — mely egyébként sem tartozott a népszerű tudományok közé — a haladó szellemű régi magyar statisztikusokat egyszerűbb volt agyonhallgatni. Munkásságuk különben is — munkájuk természeténél fogva — annyi konkrétumot és félremagyarázhatatlan dokumentumot hagyott maga után, hogy itt már a történelemhamisítás is sokkal bonyolultabb lett volna.

*

Körösy József is azok közé tartozott, akiknek munkásságáról, életéről a Horthy-rendszer statisztikai irodalmában, még az egyetemeken is csak elvéve emlékeztek meg, mintegy történelmileg regisztrálva létezését. Körösy József pedig, akit hazájában igyekeztek elfelejteni, munkái révén a külföldön az ismert haladó polgári statisztikusok között foglalt helyet. Különösen a demográfiai téren végzett kutató munkásságának eredményei nemzetközi mértékben is iránytmutatók lettek a statisztikai módszerek továbbfejlesztésében.

Körösy neve 1867-ben a Pesti Napló-ban írt cikkei révén lett először ismert a nyilvánosság előtt. A nemzetgazdasági és statisztikai vonatkozású cikkek felkeltették Gorove István kereskedelmi miniszter figyelmét is, aki Körösyt kinevezte az Országos Statisztikai Tanács tagjává.

1869 végén Pest város elhatározta, hogy városi statisztikai hivatalt létesít, melynek élére Kautz Gyulának, a nemzetgazdaságtan professzorának javaslatára egyhangúlag az akkor 26 éves Körösyt választják meg. Megválasztása után azonnal hozzáfog a főváros területén régóta tervezett népszámlálás lebonyolításához. 1870 márciusában Bécsben és Berlinben tanulmányozza a városi statisztikai hivatal munkáját. Visszatérve hozzáfog a fővárosi népszámlálás feldolgozásához. Az óriási munkát csaknem teljesen egyedül, időnként egy-két díjnok segítségével végzi el. Sem a főváros, sem a Belügyminisztérium nem támogatta kellőképpen és így a hozzá beosztott díjnokok, amint jobb helyet találtak, otthagyták a Fővárosi Statisztikai Hivatalt.

1873-ban Pest Budával és Óbudával egyesült és ekkor végre kibővítik a hivatalt is. Körösy mellett gyakornoki állást rendszeresítettek, ez azonban odavezetett, hogy Körösynek a megnövekedett munka elvégzése közben még tanítania is kellett új munkatársait. Körösy állandó harcban

állott felettes hatóságaival hivatala kibővítése érdekében, hogy egyszerű feldolgozó munkáin kívül jusson ideje tudományos téren is működni és a főváros adatait kellőképpen kiértékelni. A Belügyminisztérium azonban még az állami támogatást is megvonta, a városi tanács pedig egyéb fontos reprezentációs költségeire hivatkozva, nem volt hajlandó felemelni a hivatal keretét. A Belügyminisztérium 60 968/75. számú leirata a következő: „A hivatal eddigi működésének eredményeképpen mutatkozó nehézségek a legkönnyebben azzal ellensúlyozhatók, ha munkásságával csak arra szorítkozik, ami a közigazgatás észszerű berendezésére s a községi élet továbbfejlesztésére szükséges.”

A minisztérium így akarta Kőrösyt tudtára adni, hogy nincs szüksége a főváros lakossága körében dühöngő járványok, szörnyű lakásviszonyok, a csatornázás hiánya, a rossz ivóvíz, stb.-re vonatkozó adatokra, és hogy nem tartja kívánatosnak, hogy ezek az adatok a külföld előtt ismeretessé váljanak. Kőrösy már tevékenysége kezdetétől szembetalálta magát az uralkodó rendszerrel, mely arra akarta kényszeríteni, hogy a statisztika adatait elhallgassa vagy meghamisítsa.

1876-ban adta ki „Pest város halandósága 1872—1873-ban és annak okai” című munkáját. Kőrösy ebben a munkájában rámutat a főváros siralmas egészségügyi helyzetére. „A túl tömött, sötét és piszkos szobákban élő személyeknek, a nedves pincelakásokban összezsúfolt napszámoksnak és munkásoknak nagy a halandósága és különösen az ezen osztálybeli gyermekeknek zsenge korban való tömeges elhalálása okozza városunk halandósági koefficiensének magas voltát: a közép- és magasabb osztályok életviszonyai azonban városainkban sokkal kedvezőbbek.” „Megdöbentő, hogy a Lipótvárosban a kültelkeken s Kőbányán orvosi segélyben a szegénysorsú halottak 55 százaléka nem részesült.” „A 70-es években a budapesti lakosság csakis bevándorlásnak köszönheti szaporodását, míg önmagára hagyatva t. i. a születéseknek a halálozással való szembeállításánál nem szaporodik. Városunkban évek óta több ember hal el, mint amennyi születik.” „Népünk, bár annak magasabb és műveltebb osztályai meglehetősen magas kort érnek el, átlagban mégis igen korán, azaz már a 20. életévben elhal, ami különösen a köznép nagy halandóságára vezethető vissza.”

1872-től kezdve résztvesz minden nemzetközi statisztikai konferencián. Mivel főleg demokráfiai kérdések érdekelték, nemcsak kifejezetten statisztikai konferenciákon, hanem számos egészségügyi konferencián is résztvett, ahol a statisztika szerepét az orvostudományban, különösen a himlőoltás körül keletkezett vita alkalmával következetesen védte és fontosságát bizonyította. A nemzetközi konferenciákon számos javaslatát emelték határozattá, minek következtében a Budapesti Statisztikai Hivatal munkamódszerei több esetben váltak mintaképévé más nagyvárosok statisztikai szervezetének. 1873-ban a bécsi statisztikai hivatal igazgatója hosszabb időt töltött Pesten, hogy tanulmányozza a pesti statisztikai hivatal munkáját. 1876-ban a londoni Westminster Review azt írja, hogy jó lenne, ha olyan gondos statisztika készülne az angol fővárosban, mint amilyen a budapesti.

1879-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választják. Kőrösy egyéb kitüntetéseit, a tudományos társulatokat, amelyeknek tiszteletbeli, vagy rendes tagja volt, alig lehet felsorolni.

Körösy sokoldalúságára jellemző, hogy nemcsak szorosan a szakmájához tartozó kérdésekben kérték ki több esetben tanácsát és fordultak hozzá véleményért. Az 1881. évi brüsszeli Közoktatásügyi Kongresszus, az 1882. évi berlini Közegészségügyi Kiállítás, az 1887. évi washingtoni nemzetközi kongresszus, stb. emlékirat kidolgozásával bízta meg.

Budapesten, ahol ifjú korában anyagi nehézségei miatt nem lehetett soha az egyetem rendes hallgatója, ő lett a statisztika professzora, az első, aki a demográfiai kérdéseket tudományos alapon tárgyalta.

Körösy József egész életében harcolt a statisztika tudományos pontosságáért, a maradiság, a hivatalos hamisító szándék ellen. Ebből a küzdelemből — amely egyrészt arra irányult, hogy megőrizze a statisztika tudományos objektivitását, másrészt, hogy a statisztika által felfedett bajokat orvosolják — egyik epizódot ragadjuk ki, mely híven jellemzi magát Körösyt és a ránehezedő reakciós nyomást is. A főváros halálozási statisztikája volt egyike azoknak, amelyek kivívták a legfelsőbb körök nemtetszését és visszhangra találtak a közvélemény előtt.

Körösy kimutatta, hogy az 1869—1873. években Budapest halálozási arányszáma átlagban 40—45 ezrelék. Az 1879. évi budapesti főorvosi jelentésben Körösyt egyenesen azzal vádolják, hogy a főváros közegészségügyi állapotát szándékosan túl sötétnek írja le és ennek érdekében nem áttal hamis adatokat közölni.

Körösy erre a rágalomra hosszabb kiadványban válaszolt.¹

„Fővárosunk halandósága kedvezőtlenebb mint a legtöbb más európai városé“ — írja Körösy említett munkájában. „Ez az, min sokan megütköznek, és mit lehetetlennek állítanak. Hat év óta — mióta t. i. a statisztikai hivatal halandósági statisztikát csinál — folyton hibát keresnek a számításban. A főorvosi hivatal a hiba forrását abban vélte találni, hogy külföldön az első napokban, sőt Angliában az első hat hét alatt elhalt gyermekeket *egyszerűen kihagyják*, holott nálunk minden gyermeket, mely tényleg meghalt, beveszünk.“

„Mások másban keresik a hibát, vannak, kik azt állítják, hogy a hivatal túl nagy gondnal gyűjt össze minden halálesetet, de hallatszottak oly hangok is, melyek a hivatalt egyenesen rosszakarattal vádolták.“

Körösy ezután idéz olyan adatokat, amelyeket nem ő adott ki és annak ellenére, hogy még sötétebb képet festenek, senki nem vonta azokat kétségbe. Ugyanis *azok nem kerültek külföldre*.

Hogy pedig a bajok orvoslásának módjára rámutasson, utal Körösy néhány német nagyvárosra, ahol a közegészségügyi helyzet javításával az elmúlt 25—30 év alatt jelentősen leszorították a halálozási arányszámot. Ezek után ezt írja: „Nálunk is az utóbbi időkben sok fontos egészségügyi reform indult meg. Ha ezek szerencsésen be is fejeztek, ha az egész városban jó ivóvizünk lesz, ha az elhagyott lelenc- és tápgyermekről akár lelenczház, akár más úton jobban lesz gondoskodva, ha a szegények lakásai... éber figyelemmel fognak kísértetni... ha az egészségtelen pinczelakások lassanként ki lesznek ürítve, ha a kórházreform *roppant* nagy horderővel bíró kérdése újabb és czélszerűbb kórházak építése s egyéb intézkedések megtétele által sikeresen meg lesz oldva, ha a csatornázási rendszerünkkel tisztába fogunk jönni, ha a Rákos homokjának befásítása

¹ Körösy József: A fővárosi halandóság kérdéséhez. Ünvédelem és fölvilágosítás. Budapest, 1879.

és az utcákat ellepő portömegek eltávolítása által a légzőszervi bántalmak száma is csökkenend, ha szegény emberek nagyobb mérvben fognak részesülni orvosi segélyben, és el fog tűnni statisztikánkból azon fekete folt, hogy a szegény embereknek *kétharmad része* meghal anélkül, hogy lakásán orvost látott volna; szóval ha közegészségi szolgálatunk a tőkély azon fokát már el fogta érni, mely felé jelenleg törekedik... akkor bizony a mi városunk sem fog többé felmutatni oly nagy halandósági számot, mint minőnek kimutatására a statisztika jelenleg — hacsak valóságos állapotunkat eltakarni nem akarná — *kénytelenítve van!*“

„De mindenekelőtt az az egy szükséges: hogy elmaradt állapotunkat *ismerjük*, hogy ennek tudata aztán kettőzött tevékenységre serkentessen. Az önámítás, a valóságnak takargatása vagy tagadása csak visszafele vezethet s nem előre.“

A felsorakoztatott érvek után Körösy szinte vádolón teszi fel a kérdést: „Hát mitévő legyen az a statisztikai hivatal, ha a korrekte kiszámított eredmény kedvezőtlen? Talán hamisítsa a számokat? Nem-e éppen arra való a statisztika, hogy közügyeinket minden félrevezető és szépitgető szófrázis nélkül a maga való meztelen igazságában engedje fölismerni? És nem-e kétszeres féltékenységgel kellene őriznünk a statisztika őszinteségét ott, hol éppen kellemetlen igazságok kimondásáról, tehát olyasmiről van szó, a mi egyes érdekek és személyek sértése nélkül nem törénhetik, mire tehát mindig bizonyos, az illetőre nézve nem éppen kellemes következményű, erkölcsi bátorságra van szükség?“

Mintha előre látta volna Körösy a polgári statisztika sorsát, mely néhány évvel később napjainkig kiforgatta a statisztikát tudományos mivoltából és a burzsoázia fegyverévé alacsonyítva, a tömegek félrevezetését szolgálja.

„Ezen bátorságot a Statisztikai Hivatalnak igaz, hogy a fővárosi szervezet némileg megadja, fölmentvén e hivatal igazgatóját azon veszélytől, hogy a hányszor számai kellemetlenné váltak, ezért a választások alkalmával hivatalából kiessék. A tapasztalat azonban bizonyította, hogy a nagy halandósági szám úgy a hivatalnak, mint annak igazgatójának igen sok keserűséget, vádakot, sőt személyes kellemetlenségeket is okozott. Ily körülmények közt részünkről inkább abban látjuk a nagyobb veszélyt, hogy a hivatalnak valamelyik főnöke, visszarettentvén a halandósági számnak reá nézve oly sajnos következményeitől, talán fog utat-módot találni, hogy halandóságunkat kisebbnek tüntesse föl — a mire elvégre nem is kell hamisításhoz folyamodni... „Ha még e leszállított szám sem találatnék elég kedvezőnek, nem lesz egyébre szükség, csak egy csípős cikkre a lapokban vagy kellemetlen vizsgálatok elrendelésére — és fogadhatni, hogy a halandósági szám még jobban és még örvendetesebben fog csökkenni.“

Ez a néhány mondat rámutat a polgári statisztika züllésére olyannak a tollából, aki maga még ragaszkodik az igazsághoz, de már érzi a fennálló rend hatalmas súlyát, amely a nála gyengébb jelleműeket összeroppantja majd és a burzsoázia lakájtudosaivá alacsonyítja.

A halálozási arányszám a századforduló idején némileg csökkent, de végig a Horthy-rendszerben is még igen magas volt. Ezen a téren is csak a felszabadulás hozott döntő változást. A dolgozók életszínvonalának, a lakáshelyzet és a táplálkozás javulása 1950. évre 1938-hoz viszonyítva az

ezer lélekre eső halálozási arányszámot 16,0-ról 13,3-ra szorította le Budapesten.

Ugyanebben a kérdésben Kőrösy egy élesebb támadásra még határozottabban válaszolt. Ráth Zoltán dr. a „Nemzetgazdasági Szemle“ hasábjain azzal vádolja Kőrösyt, hogy a halandósági statisztikával kapcsolatos adatainál nem veszi figyelembe a korviszonyokat. Hogy tehát a különböző foglalkozási csoportokhoz, osztályokhoz tartozók halálozási arányszámának kiszámításánál Kőrösy nem vette figyelembe a csoportokhoz tartozók kor megoszlást. Ez természetesen nem igaz, mert éppen Kőrösy volt az első, aki a halálozási arányszám csoportos kimutatásánál az intenzitást figyelembe vette.

Kőrösy Ráthnak adott válaszában első részében idéz régebbi saját munkáiból, amelyekben az intenzitás számításának szükségességét hangsúlyozza, utána rátér Ráth érveinek végleges szétzúzására. „... azt bizonyítja Ráth úr, hogy a vagyonszágnak az élet tartamára gyakorolt befolyását szintén csak úgy észlelhetjük pontosan, ha az élő egyének vagyonszági és korszerinti osztályozását ismerjük. Ez tökéletesen igaz, csak hogy ismét kár ezt én ellenem felhozni és kár én velem szemben azon különös eljárást alkalmazni, hogy előbb — munkáimat nem ismervén, elhallgatják, mit én a kérdéstről tényleg elmondtam, aztán ennek éppen ellenkezőjét mondatják el velem, hogy végül ezen saját felfogással ellentétes állítást megczáfolhassák!“

Kőrösy ezután elismeri, hogy mivel az egyes osztályokhoz tartozó élők számáról és kor megoszlásáról nincsenek egészen pontos adatai, az így csoportosított halálozási arányszámok is csak megközelítően pontosak. Azonban „a statisztikai észlelések jelenlegi, ki nem elégítő állapota mellett várható semmi eredmény helyett, legalább hozzávetőlegest akartam nyújtani, hogy itt is a gyenge félhomálynak, tudva-akarva, előnyt adtam a teljes sötétség fölött“.

„... folyton igyekszünk a természet titkához közelebb jutni, sőt nem irtózunk vissza attól sem, hogy még a sociológia töneményeit is megmagyarázzuk“... „az emberi ész visszatartatlatlanul halad előre“, írja Kőrösy.

Válaszában végén, hogy a további meddő vitának elejét vegye, Kőrösy a következőket írja Ráthnak: „Ez már valóságos sport volna (t. i. ha Ráth ezek után még egyszer megtámadná Kőrösyt); csak hogy nekem az ilyen mulatságra sem kedvem, sem időm... így nem tehetem, hogy mindenkivel, a ki sietős utamban belém kötni akar, szóba álljak.“

A XIX. sz. egyik legpusztítóbb járványa, a himlő elleni harc döntő fordulatot vett, amikor egyes városok és országok bevezették a kötelező himlőoltást. A kötelező himlőoltás mellett és ellen hatalmas viták folytak, melyben Kőrösy is tevékenyen résztvett. Kőrösy azonnal felismerte a himlőoltás kötelezővé tételének jelentőségét és a statisztika segítségével bizonyította annak eredményességét. A himlőoltás elleni tábor statisztikai hamisításait leleplezte és grafikonokon megdönthetetlen bizonyítékokat szolgáltatott a kötelező himlőoltás bevezetésének szükségességéről.² A grafikonok közül különösen Budapest érdekes. Kiderül, hogy a himlőoltás kötelezővé tétele előtt milyen óriási pusztítást végzett egy-egy

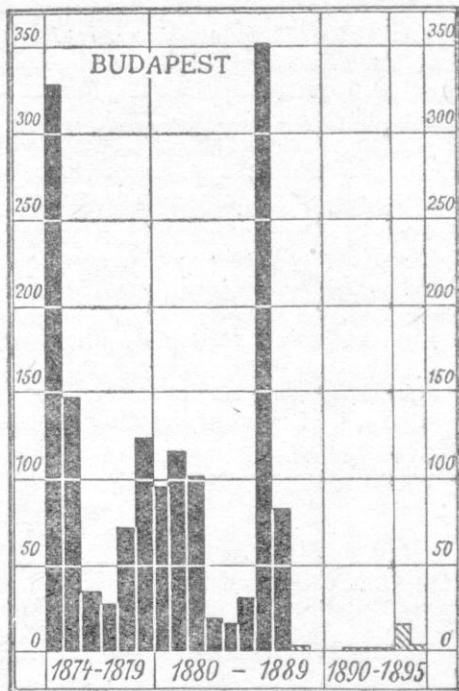
² Dr. Kőrösy József: A himlőoltás véderejéről. Budapest, 1897.

himlőjárvány, de még a normális években is 50—80-an haltak meg 100 000 lakos közül himlőben.

HIMLŐHALÁLOZÁS 100.000 LAKÓRA

BUDAPESTEN
1874—1895

■ KÉNYSZEROLTÁS ELŐTT
▨ KÉNYSZEROLTÁS UTÁN



is, ott is, hány betegedett meg vagy hány halt el.“

Rendkívül érdekesek és még ma is tanulságosak Kőrösynek a hamisítások leleplezésével kapcsolatos megjegyzései.

„Reitz... összehasonlítja a Jenner előtti és utáni időnek himlőhalandóságát és midőn ez alkalommal a teljes 313 312 esetet felölelő statisztikai észleletekből azt találja, hogy régebben a letalitás csak 8—14%-ot tett, míg jelenleg 14,03%-ot, joggal véli állíthatni, hogy „a himlőbetegek átlagos halandósági százaléka Jenner óta nem javult, hanem inkább valamivel rosszabbult.“ Ezen, az ő oltásellenes nézetének kedvező statisztikai eredményrel szemben azonban egy fő dolgot nem vesz észre, hogy t. i. itt két tökéletesen különböző dologról, az egyik esetben a mortalitásról, a másikban pedig a letalitásról van szó. Az oltás előtti időre vonatkozó adat azt jelenti, hogy 100 000 halott közül 8—14%, azaz

A himlőoltással kapcsolatban Kőrösy ismételt hangsúlyozza az intenzitási számítás fontosságát. „A halandósági statisztikában gyakran találkozunk azon hiánnyal, illetőleg azon hibával, hogy következtetést vonnak oly jelenségek felől, melyeket csakis a halottokról észlelhettek, de az élőkrol nem. Így például idézhetnénk számtalan járvány-statisztikai munkát, melyekben az elhaltak foglalkozás szerint vannak felsorolva, és ahhoz képest, a mint az elhaltak közt az egyik vagy másik foglalkozás gyakoribb vagy ritkább, ebből máris a járvány és az illető foglalkozás közt való nagyobb vagy kisebb összefüggésre vélnék következtethetni. Pedig e mellett figyelmen kívül hagyják, hogy az élők tömegében is az egyik foglalkozás nagyobb, a másik kisebb számmal van képviselve. Itt helyes okoskodás csak úgy volna lehetséges, ha a foglalkozások számerejét az élők tömegében is ismernők s így az úgynevezett koeficienseket számítanók ki, hogy t. i. 100—100 élőlől itt

8—14 000 volt a himlőhalott, az újabb adat pedig azt, hogy 100 000 *himlőbeteg* közül 14 010 halt meg. Az első számítás azt kérdi, hány ember fog egy nagyobb tömegű *népességből* himlőben meghalni; a másik pedig azt kutatja, hogy azon emberek közül, akik már himlőbe estek, hány fog felgyógyulni, hány nem. Ez azonban két tökéletesen különböző dolog, és nagyon természetes, hogy a himlőbetegeknek himlőben való elhalása sokkal valószínűbb, mint az egészséges embereké.“

„Vogt az oltás meddőségének bizonyítására felemlíti, hogy Koppenhágában 1750-től 1801-ig évenként 250 ember halt el himlőben, sőt századunk első tizedében, csak 16, míg a 70-es években a halálozások száma 219-ig emelkedett. E mellett azonban elhallgatja, hogy Koppenhágában a népesség a múlt század közepén 60 ezret, a 70-es években pedig 200 ezret tett.“

A következő megjegyzéseit Körösynek bátran alkalmazhatjuk ma is bármelyik kapitalista ország statisztikájára, mellyel az előre megadott szempontokat akár a legdurvább hamisítással is érvényre juttatják.

„Ha a bebizonyítandó eredményeket titokban már előre előkészítetük, az egész statisztikai bizonyítás tévesztő bohózatá fajul. Az ilyen statisztikus dolgozószobájában előbb gondosan áttanulmányozza valamely országnak százéves himlőhalálozási tábláját és miután magának kijegyjezi azon éveket vagy évtizedeket, melyek az ő okoskodásait támogatják, azonban egyszerűen mellőzi mindazon éveket, melyek azt megczáfolhatnák: valóságos szemfényvesztést űz az olvasóval, midőn ő benne, a ki a forrásokra át nem mehet, azt a hitet ébreszti, mintha tényleg az összes rendelkezésre álló tényeket bemutatta volna, vagy mintha állítása igazoltságát már néhány, csak úgy taláломra kiragadott tény által is bebizonyíthatná.“

*

Körösy József 1906-ban halt meg. Sokoldalú és rendkívül gazdag munkásságát itt csak röviden soroljuk fel:

Körösy érdeme az első budapesti járványkórház felállításása (1896-ban), a fertőző betegségek kötelező bejelentése, a fertőző betegek kötelező elkülönítése és a hatóságai fertőtlenítés megszervezése. Nagyrészt ennek köszönhető, hogy a főváros rendkívül magas halálozási arányszama az 1874—75. évi 41,7 ezrelékről 1906-ra 19,3 ezrelékre csökkent. 1874-ben az ő javaslatára határozta el a főváros közgyűlése a Fővárosi Közraktárak és Elevátor felépítését. Körösy indítványozta az iskolaköteles gyermekek összeírását, s az ő nevéhez fűződik a fővárosi Statisztikai Hivatal nyilvános könyvtárának megalapítása, mely hatalmas anyagával ma a Központi Statisztikai Hivatal könyvtárát gazdagítja. Négy fővárosi népszámlálást és két kisebb-méretű népszámlálást szervezett és vezetett.

A halálozási arányszám kiszámításának különböző módszerei kutatása közben számos tévedésre mutatott rá, amelyek miatt lehetetlen volt nemzetközi méretekben összehasonlítani a halandósági statisztikát. Még a meteorológiában alkalmazható statisztikával is foglalkozott, különösen a hőmérsékletnek a fertőző betegségekkel való összefüggését kutatta.

Körösy József becsületesen feltárta a polgárosodó Budapest szecessziós palotái mögött meghúzódó nyomort, a munkásság embertelen életkörülményeit, a „boldog békeidők“ valóságát. Harcolt a sötétség, az áltudományosság és a reakciós államigazgatás mindenfajta bürokratizmusa munkásságát gátló intézkedései ellen. Ebben a harcban gyakran személyét

érintő támadásokra is kellett válaszolnia, amelyekben megcsillant elmés vitakozó készsége és műveltségének sokoldalúsága. Kőrös természetesen polgári tudós volt, de a feltörekvő, az akkor még haladó polgárság tudósa. A bajok orvoslására több kórház és lakás építését, a tisztiorvosi hálózat megszervezését, a főváros csatornákkal való ellátását, a kötelező himlőoltás bevezetését javasolta. Kőrös osztályhelyzeténél fogva sem láthatta meg a bajok végleges megoldásának egyedüli módját: a kizsákmányolás minden formájának felszámolását.

Az elnyomottak, kizsákmányoltak helyzete javításának követelésénél általában a polgárság érdekeire, nem pedig a munkásság embertelen élet-körülményeire hivatkozott. Talán legjellemzőbb erre a következő néhány sora, amit fentebb idézett munkájából veszünk: „E nyomorlakások a szegény osztályokat egyrészt a kocsmai és utcai élethez szoktatják, másrészt mindinkább szítják a vagyonosabb osztályok iránti gyűlöletet, amely osztályok készakarva vonják el a szegény emberektől a becsületes megélhetésnek legkisebb lehetőségét is. Mindaddig, amíg a munkásosztály számára olcsó és tisztességes lakás nem kínálkozik, lehetetlen lesz a külföld előrehaladottabb munkaerőt magunkhoz szoktatni és így csak azon alábbrendelt munkásosztályok maradnak városainkban, melyek csendes és becsületes családi életre igényt nem tartanak, akármilyen ronda lakásban is élnek. Ily munkásosztállyal pedig aligha fogja iparunk a külföld műveltebb iparosaival a harcot folytathatni. Olcsóbb lakások termelése már csak azért is életszükség városunk iparos fejlődésére nézve, mivel a lakás drágasága a munkabért és a napszámot magasabbra emeli.“

Az olcsóbb lakások építését tehát Kőrös is a város ipari fejlődése szempontjából tartja „életszükségletnek“, nem pedig az általa kimutatott óriási halandóság megszüntetése érdekében. Az iparosítás a közvetlen cél, a munkásosztály egészségügyi helyzetének javítása már csak közvetett, az előbbi cél érdekében szükséges. Kőrös ebben is tipikus polgár, a bajokat kizárólag a kapitalizmus keretein belül látja orvosolhatóknak, de történelmünknek ebben a szakaszában a feltörekvő polgárság érdekei több esetben megegyeztek a munkásosztály legközvetlenebb, legközelebbi érdekeivel. Ezért vált lehetségessé, hogy Kőrös szilárdan álljon ellen az adatok meghamisítása érdekében rá gyakorolt nyomásnak, míg későbbi kartársai már szembefordultak a munkásosztállyal és mivel a munkásság és a polgárság érdekeinek ellentétei világosan kidomborodtak, mivel a burzsoázia vagy egyedüli birtokosa lett a hatalomnak, vagy megosztozott a feudális erőkkkel, — többé nem vált lehetségessé tudósok számára, hogy állásfoglalásuk mind a munkásosztály, mind a burzsoázia érdekeit szolgálja. „Ettől kezdve az osztályharc, gyakorlatilag és elméletileg, mind kifejezettebb és fenyegetőbb formákat öltött. Ez halálharangja volt a tudományos polgári gazdaságtannak. Nem arról volt ezentúl már szó, hogy ez vagy az az elméleti megállapítás igaz-e, hanem arról, hogy a tőkének hasznos-e vagy káros, kellemes-e vagy kellemetlen, rendőrileg tilos-e vagy sem? Az önzetlen kutatás helyére megfizetett áltudomány lépett, az elfogulatlan tudományos vizsgálat helyére a rossz lelkiismeret és az apologetika gonosz szándéka.“³

A munkásosztály hatalomrajutása állította csak meg a statisztika terén is a tudomány züllését és a statisztika, mint a munkásosztály fegyvere,

³ Marx: A tőke, I. kötet, Szikra, Budapest, 1949. 17. old.

szigorúan a valósághoz ragaszkodó, a dolgozó nép érdekeit szolgáló tudomány lett.

„Azon az állásponton vagyunk, hogy a Központi Statisztikai Hivatalnak objektív, minden előítéllettől mentes adatokat kell szolgáltatnia, mert az olyan kísérletek, hogy a számadatokat valamilyen eleve eltökélt nézethez igazítsák — bűncselekmény.“⁴

Körösy idejében és különösen a későbbiek során éppen az adatok objektív előítéllettől mentes szolgáltatása számított az uralkodó osztályok szemében bűncselekménynek. Körösy becsülettel harcolt a statisztikai adatok meghamisítása ellen, ezért volt minden osztálykorlátai ellenére is haladó.

⁴ Sztálin: A Szovjetunió agrárpolitikájáról, Szikra, Budapest, 1949, 127. old.

A „SZOCIALISTA STATISZTIKA KÖNYVTÁRA”

című kiadványsorozat tizennegyedik számaként

megjelent

I. M. BOGDANOV

KULTÚRSTATISZTIKA

c. művének magyar fordítása

E könyv az iskolastatisztika kérdéseit, az iskolaköteles gyermekek számának kiszámítási és nyilvántartási mód-szereit, az oktatók statisztikáját és nyilvántartását, az iskolaelőtti és gyermekintézmények, a szakemberek (specialisták) és tudományos dolgozók kéaderképzésének statisztikáját, a könyvtárak statisztikáját, a sajtóstatistikát, a színházak, mozik és kulturális intézmények, a lakosság írni-olvasni tudásának statisztikáját, a kulturális építés anyagi alapjának statisztikáját és nyilvántartását, a kultúrstatistika elemzési munkáját, a kerületi statisztikai felügyelők kultúrstatistikai munkáját stb. tárgyalja.

Bogdanov munkája hasznos segítséget nyújt nemcsak a statisztikusoknak és a tanácsok oktatási és népművelési osztályai dolgozóinak, hanem a pedagógusoknak is elsőrendű fontosságú kulturális és statisztikai munkájuk területén.

Kapható a 14. SZ. TERVGAZDASÁGI KÖNYVESBOLTBAN és az ÁLLAMI KÖNYVTERJESZTŐ VÁLLALAT KÖNYVESBOLTJAIBAN